

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

1941.

NEVELÉSÜGYI FÜZETEK

szeptember

7. füzet

Nemzetnevelés háboruban.

A háború kérdését nem lehet fölényesen elintézni azzal, hogy barbárság, rombolás, kár vele foglalkozni, pláne a nevelés szempontjából. Igaz, van benne sok irracionális vonás, lehetne békés úton is megoldani az emberiség nagy kérdéseit, lehetne sokkal nemesebb célokra is fordítani a rettenetes vér- és anyagi áldozatokat, de mindezen megfontolások ellenére háború mindig volt és mindig lesz, amíg ember lesz a földön, tehát vele, mint elkerülhetetlen ténnyel, mint a történelem és az egyesek életének legjelentősebb alakítójával mégis számolunk és foglalkoznunk kell.

A háború végigkísérte az emberi kultúra általunk ismert évezrezeit s minél magasabbfokú lett a kultúra, annál raffináltabb és kegyetlenebb lett a háború.

Ha a háborút mint természeti csapást tekintjük csupán, amely összefont korbácsa a gyűlölet, éhínség, ragály, bűn, halál ostromszálainak, hogy ezek egyszerre sujthassanak végig az emberiség megkínzott, vonagló vállán, akkor megadóan azt kell mondanunk, hogy az elbízott és könnyelmű emberiség fölött mindig ott fog lebegni a háború sötét felhője, ameddig a halál, nyomor és betegség keselyűi kóvályognak felette, tehát a világ végéig.

A háború lehetősége mindaddig megvan, amíg erők és erőkülönbségek vannak a földön. A különbözőség és egyenlőtlenség pedig mindig az egyensúly helyreállítására igyekszik. A kisebbség a többséggel akar vetekedni, ifjú és fejlődő faj helyet fog követelni az öregedő népek rovására úgy, mint ahogy az idej lombozat félretolja a régit.

Az a kérdés már most, van-e valami kevés jó vonása is a háborúnak? Van-e valami belső értéke?

Dacára annak, hogy a háború bűnből, gyűlöletből ered, mégis a legszebb erények termőtalaja.

Itt van mindjárt a hősiesség, amely a vértanúsággal rokon. Mi a hősiesség? A hős elismeri, hogy van egy eszme, amely többet ér, mint ő s amelyért meghalni dicsőség. Milyen

odaadással tudnak menetelni és megsemmisülni a nép egyszerű fiai, jóllehet azelőtt talán nem is láttak túl falujuk határán. Most egyszerre hőssé magasztosulnak és egyetlen öntudat fűzi össze őket. Ez a hazaszeretet szívekbe vésett törvénye.

Egy másik következménye a háborúnak, hogy a néplélek megtisztulva kerül ki a küzdelemből. Láttuk ezt a spanyol háborúban, amelyből megifjodva került ki a már-már öregedni kezdő spanyol néplélek. A küzdelemben résztvevő néplélek megkomolyodik, mikor a halál kaszája suhog végig országa fölött. Egyetlen oltárrá magasztosul a tűzvonal, ahol áldozatokat mutatnak be a nemzetért, annak függetlenségéért, szabadságáért, az áldozati tény pedig a legkedvesebb valami; testvéreink és honfitársaink vére.

És bár igaz, hogy a háborút az erőszak, zsarnokság, a bűn indítja meg, a küzdelem mégis az összes ideg- és akarati energiákat felkelti a nemzetben s győzni nem az fog, akinek csak fegyverei vannak, hanem akinek *lelke* is van hozzája.

A háborút izléstelen, de jellemző metaforával mézár-széknek szokták nevezni, amelyből a nemzetközi élet ügynökei busás jövedelmet húznak. És vonhat-e ez le valamit a hősi erőfeszítésnek mint emberi cselekedetnek értékéből, „amelynek következtében kitüzesednek a hősiesség és az odaadás ideáljai a lelkekben?”

Ha azt nézzük, hogyan reagál a háborúra az egyéni és a néplélek, azt látjuk, a vallásos lélek reakciója az lesz, hogy bármi történjék is, Istenről le nem mond s minden erőszakkal, kinnal, csapással és szenvedéssel szemben a rendületlen hitet lépteti fel, amely a sötétségre fénnyel, a káoszra a rend és szépség eszményeivel, a feldúlt világra egy szebb, szellemi- és isteni világ vágyával s hitével válaszol.

Erkölcsei eszmének csak erkölcsi győzelme lehet, tehát önmagában hordja elrejtve győzelmét és éppen a legyőzetésben villan fel vakító fénnyel. A diadalmas kereszt látszólagos tragikumuk így válik a legyőzhetetlen jellem- és erkölcsi erő kimeríthetetlen tartalékává, amely feltartóztatlanul halad előre kijelölt útján. Ez a titka annak, miért nem lehet legyőzni sose egyes eszmehordozó nemzeteket, mint a miénket is. Lelki erőnk erősebb a lázadó fizikai világ minden acsarkodásánál is. Lelki erősségnek tehát azt az erényt nevezhetjük, amely az erkölcsi rendet a fizikai rend ellenmondásai dacára is érvényesíteni tudja.

Minden háború természetes velejárójaként megjelenik a szociális érzület, minek forrása az, hogy mindenki bajban van, s jobban meglátjuk és átérezzük egymás baját is.

Ime, házsorok omolhatnak össze bombák pusztító hatására a háborúban, városokat tüntethetnek el a föld színéről, ezrek veszthetik el életüket, a lelkekben mégis virágok nyílnak s a végső győztes mégis csak a béke marad. A béke külső for-

mái eltűnhetnek ugyan egyidőre, de a szívekben élő belső béke kiirthatatlan marad. Ez a belső béke győzött akkor, mikor a galíciai harctéren a sebesült kozák homlokon csókolta haldokló szomszédját, a magyar bakát és keresztet rajzolt homlokára, mielőtt az végleg lehunyta volna szemét. Bármilyen magasra esapjon is a bűn és a borzalom áradata, mi mindig kiemelkedhetünk belőle.

Az új ember ismét lelkiség után kutat, az értelmet ismét az objektumban keresi, legyen az munka, gép, család vagy mindenekelőtt Isten. Az élet elfordul az önimádattól s újra organikus folyamat lesz, amennyiben az egyest nagyobb szellem, vagy lelki valóságnak rendeli alá.

Ezekben látjuk a háború nemzetnevelő fontosságát, amelyet meglátni, a jövő nemzedék nevelése szempontjából kiemelni és észrevétni, követendő például állítani bizonyára minden nevelő egyik legszebb feladatává válik.

SÉTA KÖZBEN

Igen, fiacskám, háború van,

Egész világra lángoló;

Pályáján megriadva perdül

E vértől ázott földgolyó;

Csatákban hány szív omlik össze!

És otthon mennyi gyász zokog,

Megsekasodnak most az árvák

S az özvegyasszonyok...

Igen, fiacskám, háború van,

Nagy vérhullásos zivatar

S a küzdő népek bús sorában

Ott áll most is a magyar!

Mohácsnál nem volt több a kockán

Ha nem is folyt még annyi vér, —

A lélek iszonyodva dermed

És gondolkozni — fél...

Igen, fiacskám, háború van;

Győzünk-e?... Istent hinni kell!

Az emberiségnek színe-lángja

Csak nem hiába vérzik el?

Ó, ha van Isten fönn az égben —

És, ugy-e, kell, hogy Ő legyen? —

Nézd, nyitva áll a templomajtó, —

Menjünk be, gyermekem...

Sajó Sándor.

(Ez a költemény a világháború kellős közepén keletkezett. De ma is áll, amit a költő akkor mondott: Istent hinni kell!)